Розвиднювалося дуже повільно. Пізньою осінню вже й так не скоро вибиралося на днину, а то ще налягла на місто сіра мряка — густа, хоч зачирай.

Поліцай, що сторожив на Панській, зупинився на розі, де схрещувалися ще дві вулиці. Було тихо. В ринві легко дзюрчала вода, що збиралася з осадженої по дасі мряки. Поліцай збочив хідником попри публічний огородець ід Руській. Ступав повільно, на сухіших місцях хідника вдаряв сильніше ногами і здригався цілим тілом. Його проймала дрож; його плащ, автономічна рогата шапта, стрепіхаті вуса і брови були нанизані крапельками роси. Був сірий, як і мряка. Уйшов зо 50 кроків, а проти високого поставника св. Теклі, що стояв по противній стороні дороги, завернувся. На перехресті вулиць стояв довше і старався збагнути, що де діється.

На одній із примежних вулиць зарисувалася постать мужчини. Поліцай зігнав з повік росу, витягнув шию і силувався розпізнати лице пішохода. А в тім зробив зворот і подався в глиб Панської. Рівночасно із-за поставника св. Теклі виховзнулося двоє дівчат. Босоніж перебрели болото, що розіллялося по дорозі таки грубою верствою, та хідником спішили панові назустріч. Пан випередив їх і звернув на Панську. Дівчата побігли наздогін. Старша нечайно вхопила пана за руку і похилилася цілувати. Пан, почувши студений, слизький дотик, здригнувся, нагло зупинився, а вириваючи руку, ненароком ударив дівча по лобі.

— А то що? — скричав.

— Змилосердіться, паночку, ми бідні! — залебеділа дівчина.

— А! — сказав пан, перебігаючи цілу скалю.

Дівча хотіло знов ухопити його руку, але пан держав уже руки в кишенях.

— То твоя сестричка? Що? Гм, гарні личка, хоч брудні. Як підростете, прийдете до мене,— так собі говорив пан, потім із притиском засміявся і поплив ходою салонового лева. Дівчата переглянулися.

— Ото! — сказала старша тремтячим голосом. Вернули ні з чим, звідки прийшли. Старша дівчина, може,

десятилітня, сперлася плечима до ступня поставника, пустила кінці виповзлої плахти, що нею вкривала свою голову і клуночок на плечах, та засукувала руки. Менша, найбільше шестилітня, причакнула коло неї, обгорнувши заболочені ноги спідничиною. На голові мала малу забрукану мальовану хустинку. Поліцая не спускали з очей.

У клуночку, за плечима у старшої, щось заворушилося і зам'явкало. Дівчина вхопила кінці плахти, притисла сильно до грудей і стала підкидуватися догори. М'явкання притихло. Поліцай тим часом вернув на ріг Панської. Пішоходи, хоч іще рідко, а все вже вештались сюди й туди. Поліцай розглядав кождого вже здалека. Перепустив кількох панів, підноіячи руку до дашка шапки, та сам подався за ними. Дівчатачвдруге побігли на перехрестя і натрафили на муляра. Сей, не зупиняючись, уткнув щось старшій у руку. Менша швиденько вхопила сестриччин кулак і розвела його; побачивши там крейцар, повела очима на сестру, при чім показала дрібонькі зубки — оттак, як заголоджена собака, коли побачить у руках чоловіка кусник хліба.

Муляр зробив добрий початок. Якраз вертали — понай-більше жінки — з раннього богослужіння. Сестрички роз-щибалися. Бігали вперед, заверталися, бродили по болоті, похрамували, ховзалися на хіднику, але не могли нарікати. Перепадало дещо в їх дрібні руки. Та нараз сполошив їх якийсь поважний горожанин.

— Що то за порядок? — визлобився він.— Діти вчити жебрати? Поліцай, нагнати їх геть!

Поліцай справді застукав підковами об хідник і побіг за дітваками. Діти сховалися за св. Теклю. Поліцай не вступався вже з рогу Панської. По якімсь часі обійшов здалека городцем св. Теклю і наблизився до дівчат.

— Ну, маєте дещо? — заговорив.

Старша відтворила кулак і пальцем другої руки, пересуваючи гроші по долоні, говорила:

— Отеє жидові за нічліг, то дитині па молоко, а ті дві мамі на булочку.

Потім подивилася на меншу так жалісно.

— Для нас знов нема нічого,— додала.

— Робіть, що знаєте,— сказав поліцай,— а на Панську не ходіть, там уже інший буде.

І пішов своєю дорогою. Дівчата не знали, куди собою вдарити. На Панській справді явився інший сторож "без-печенства". От вони пішли в публічний огородець, що тягнувся здовж Панської. Під деревом білїлися порозсипувані дробинки булки. Менша нахилилася і визбирувала їх з болота просто в рот. Кришки падали десь з дерева. Старша підвела голову і побачила, як два чи три горобці пробували сісти на поличку, що була прикріплена до дерева заввишки хлопа, вдарилися крильцями і посипалася булка.

— Ганю, ходи-но сюди,— сказала до меншої.— Я тебе підсаджу, а ти подивися, що є на дощинці.

Ганя звела рамена як би до лету, а сестра насилу піднесла її догори.

— Самі кришки,— сказала Ганя.

— Позмітай у подолок! — радила старша.

Отеє вони попали на спорт пана бурмістра. Він зробився в місті навіть популярним. Пан бурмістр, член товариства охорони звірят, подбав, щоб у відповідних місцях городця поуставлювано полички, і сам ранками зимовою порою насипав на полички, як вім виражався, пташенятам на їду. Того ранку пан бурмістр розпочав отеє свою діяльність. Обтулений в довгу бунду, в глибоких калошах обходив він огородець, черпав рукою з паперового мішечка дробинки булки і сипав на полички. Рівночасно зазирав за пташками і приманював їх найлюбішими словами.

Вже був упорався, коли спостеріг, як здоровенна ворона скакала з гіллі на гіллю, все нижче й нижче, потім сіла на поличку і пажерливо заїдала булку. Пану бурмістрові то не подобалося. Зігнав ворону. Приплила йому гадка подивитися, що діється на інших поличках. Адже ж-таких ворон тепер без ліку по місті. Йшов і йому робилося якось ніяково. На кінці городця, від св. Теклі, став і зачудувався. Дітвак держав дітвака в повітрі, а той обкрадав пташенята. Зробив пару кроків і зловив дітваків. Був лютий, такий лютий, що не знав, як то назвати.

— Поліцай! — крикнув.

Залякані дівчата стояли тихо, як зловлені пташки; здавалося, що не дихають. Поліцай надбіг.

— На поліцію! Добре держати! Сам стягну протокол,— важко дишучи, приказував бурмістр.

І поліцай пігнав їх на поліцію.

— Феральний день! Бідні пташенята! — буркотів пан бурмістр, поспішаючи до бюра.

До протоколу приставив дівчат знаний з досвітку поліцай.

— Як називається ваш отець? — грізно питав пан бурмістр. Дівчата мовчали.

— Злодійське насінє, говори! — лютився бурмістр. Поліцаєві стало жаль бурмістра, він не був лихий чоловік.

— Отець їх помер перед двома тижнями,— відповів.

— То мати десь є!

— Де мати? — звернувся поліцай до старшої дівчини.

— В шпиталі,— відповіла.

Очі бурмістра все ще бігали, але він питав уже притишеним, не зовсім певним голосом: — На що ви крали булку? Старша4 дівчина зложилася до плачу і ледве промовила:

— Ми від двох днів нічого не їли. В тім у клуночку глухо зам'явкало.

— Перешукати! — гнівно чи здивовано повелів бурмістр поліцаєві.

Поліцай здіймив з плечей дівчини плахту з клуночком і поклав на підлозі. Бурмістр оторопів. Він чув, як у самім вершку його лисої голови щось рушилося і сунулося геть на очі. Аж присів на кріслі. Його долішня губа звисла вниз, а широко отвореними очима дивився на голу майже дитину, що лежала перед ним на лахах, з очима без кліпок, з побаб-ченим, загноєним тільцем, зо стрепіхатим, скуйовданим волоссям...

Зрозумів. Він глянув у бездонну пропасть нужди дістав завороту голови і млості і — відвернувся.

— Випустити геть! — сказав безрадним тоном.

І дівчата, як пташенята, опинилися знов на волі.